

Obrazovni kurikulumi, standardi i kompetencije

(Rosandić, Dragutin. 2013. *Obrazovni kurikulumi, standardi i kompetencije. S posebnim usmjerenjem na jezično-književno područje*. Zagreb: Naklada Ljevak. 325 str.)

U vrijeme kad se hrvatski školski sustav intenzivno usmjerava prema novoj razvojnoj paradigmi koju ponajprije određuju nazivi kao što su kurikulum, kompetencije, standardi i ishodi, odnosno postignuća, knjiga *Obrazovni kurikulumi, standardi i kompetencije s posebnim usmjerenjem na jezično-književno područje* od velike je važnosti svima koji su aktivni sudionici u procesu odgoja i obrazovanja. Monografija autora Dragutina Rosandića objavljena je u listopadu 2013. godine u izdanju Naklade Ljevak. Riječ je o opsežnom i sistematiziranom djelu koje je usmjereno na dubinsku, teorijsko-znanstvenu i stručno-praktičnu analizu kurikuluma. Autor ne prati i ne propituje isključivo kurikulumsku teoriju i metodologiju u međunarodnom i nacionalnom kontekstu, već posebnu pozornost usmjerava upravo na promjene koje su zadesile hrvatski odgojno-obrazovni sustav od devedesetih godina prošloga stoljeća pa sve do danas, s izraženim konstruktivno-kritičkim pristupom. Jednako tako, autor svojim komparativnim pristupom upućuje na prednosti precizno izrađenih inozemnih tj. europskih odgojno-obrazovnih sustava koji mogu poslužiti kao primjer i kao uporišta za razvoj domaćega odgojno-obrazovnog sustava. Knjiga je podijeljena u petnaest poglavlja, iako autor u proslovu naglašava deset tematskih cjelina u kojima se promišljaju i obrađuju obrazovni

kurikulumi, standardi i kompetencije: kurikulumaska teorija u dijakronijskom obzoru, kurikulumaska teorija u hrvatskoj znanosti o odgoju i obrazovanju, teorijsko-metodološki predlošci za stvaranje kurikuluma (školskoga, zavičajnoga, predmetnoga, područnoga, udžbeničkoga), metodologija promjena hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava, vrednovanje odgojno-obrazovnog sustava, jezično-komunikacijsko područje, uzorak europskoga obrazovnog standarda za materinski jezik, nacionalni i međukulturni odgoj i obrazovanje, uzroci međukulturnoga i dvojezičnoga odgojno-obrazovnog modela i nove promjene hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava.

U prvom poglavlju autor opisuje kurikulum kao znanstveni pojam. On se prvi put pojavljuje u američkoj reformatologiji 1924. godine, otkada i započinje razvoj kurikulumске teorije i metodologije o promjenama školskoga, odnosno odgojno-obrazovnog sustava; četiri desetljeća poslije prenosi se i na europski znanstveni prostor, gdje se afirmira kao vodeća teorija u pedagoškoj reformatologiji. Isto tako pobliže donosi razvoj kurikuluma, ali i načela kurikulumске metodologije, među kojima se ističu načela znanstvenosti, kompetitivnosti, interdisciplinarnosti, nacionalnih specifičnosti, adekvatnosti, koherentnosti i metodološke valjanosti te načelo uporabivosti.

U drugom poglavlju autor donosi metodološke modele, a za metodološku diferencijaciju ističe da je uvjetovana pojavama koje se istražuju, uvjetima istraživanja i ciljevima koji se žele postići. Autor predstavlja i ustrojstvo kurikulumu prema Robinsohnu, koji kurikulum smješta u širi društveni i kulturni prostor, napuštajući zatvoreni krug škole. Odgojno-obrazovni proces usmjeruje prema postojećem i budućem modelu kulture. Robinsohn se opredjeljuje za znanstveno utemeljenje kurikulumu u okviru odgojnih znanosti, vodeći se načelima multidisciplinarnosti i interdisciplinarnosti. U drugom poglavlju istaknut je i prvi hrvatski model kurikulumu koji je u hrvatskoj znanosti ponudio didaktičar Vladimir Poljak. Sâm pojam kurikulumu i sve njegove definicije proširivale su prostor njegova ustrojstva, ali su određivale i njegovu primjenu. Zastupljenost različitih sastavnica u kurikulumu uspostavlja otvoreni ili razvojni sustav koji se razvija od razine škole pa sve do državne razine.

U trećem poglavlju autor promišlja kurikulum u hrvatskoj teoriji i praksi te naglašava da se hrvatski teoretičari sve do devedesetih godina prošloga stoljeća nisu bavili teorijom kurikulumu. Također, autor naglašava i nezaobilazne prijepore i osporavanja koja je izazvalo uvođenje naziva *kurikulum* u javne (državne) dokumente. Dalje u poglavlju opisuje prvi pokušaj stvaranja hrvatskoga nacionalnoga kurikulumu, donosi *Nacrt kurikulumske strategije preobrazbe i razvoja hrvatskoga školstva* iz 1989. godine, čiji je autor, ali i temeljne međunarodne i nacionalne dokumente kojima se načelno i/ili sadržajno/orga-

nizacijski određuje odgojno-obrazovna djelatnost.

U četvrtom poglavlju nalazi se prijedlog iz 2008. godine koji se odnosi na *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi*. Temeljna koncepcija navedenoga dokumenta usklađena je s teorijom kurikulumu. Autor pritom naglašava da je riječ o temeljnom dokumentu koji na nacionalnoj razini donosi vrijednosti, opće ciljeve i načela odgoja i obrazovanja, koncepciju učenja i poučavanja. Dokument ne određuje samo odgojno-obrazovna postignuća na određenim stupnjevima razvoja učenika nego i sasvim jasno utvrđuje načine i kriterije vrednovanja i ocjenjivanja.

U petom poglavlju autor opisuje tri temeljna djela koja su u hrvatskom kontekstu označila prinos kurikulumskoj teoriji i metodologiji. Riječ je o dvije knjige iz 1999. godine: *Osnove suvremene pedagogije* (ur. Antun Mijatović) i *Edukologiji* (Nikola Pastuović) i knjizi iz 2007. godine: *Kurikulum-teorija, metodologija, sadržaj i struktura* (ur. Vlatko Previšić).

U šestom poglavlju riječ je o različitim vrstama kurikulumu, npr. nastavnom kurikulumu, skrivenom kurikulumu, školskom kurikulumu, otvorenom kurikulumu, spiralnom kurikulumu itd. Posebno mjesto svakako zauzima i predmetni kurikulum za koji postoji pravilo da se uvijek izvodi iz okvirnoga nacionalnoga kurikulumu te se oblikuje prema načelima strukturne teorije. Autor u nastavku poglavlja opisuje austrijski predmetni kurikulum za njemački jezik, talijanski predmetni kurikulum za nacionalni jezik, njemač-

ki (bavarski) predmetni kurikulum za njemački jezik, švedski predmetni kurikulum, finski predmetni kurikulum za materinski jezik i pripadajuće im didaktičko-metodičke interpretacije. Posebnu naklonost autor pokazuje prema finskom predmetnom kurikulumu za materinski jezik za koji naglašava da može poslužiti kao stvaralački poticaj sastavljačima predmetnoga kurikuluma za hrvatski jezik u prvom ciklusu odgojno-obrazovnoga procesa.

U sedmom poglavlju autor donosi niz kurikulumskih predložaka među kojima se posebno ističu predložak za zavičajni kurikulum, teorijski predložci za školski kurikulum, predložak za nastavni kurikulum, predložak za predmetni kurikulum te kurikulumski predložak za udžbenik. Iz znanstvene i stručne literature autor u ovom poglavlju izdvaja nekolicinu najznačajnijih djela koja se odnose na različite vrste kurikuluma. U navedenim izdvojenim djelima nalazi se uporišna teorijsko-metodološka podloga za oblikovanje kurikuluma.

Osmo poglavlje odnosi se na jezično-komunikacijsko područje u Nacionalnom okvirnom kurikulumu koje se prema didaktičko-metodičkim teorijama utemeljuje na teoriji korelacije i integracije, tj. teoriji međupredmetnih veza. U ovom se poglavlju posebno stavljaju naglasci na gramatiku, pisanje, ortoepiju, čitanje u predmetnom kurikulumu i položaj književnosti u jezično-komunikacijskom području, ali se donosi i niz primjera koncepcija književnoga odgoja u europskim kurikulumima (npr. u Austriji).

Deveto i deseto poglavlje donose metodologiju promjena hrvatskoga

školstva i promjene hrvatskoga odgojno-obrazovnoga sustava. U poglavlju je istaknut niz državnih dokumenata koji su bili usmjereni na promjene hrvatskoga školskoga sustava za koje autor tvrdi da su izazvali različite prosudbe: *Prijedlozi za promjene hrvatskoga školskog ili odgojno-obrazovnoga sustava* (1991), *Nacrt strategije preobrazbe i razvoja hrvatskoga školskog sustava* (1998), *Okvirni plan i program u funkciji rasterećenja* (2002), *Vodič kroz hrvatski nacionalni obrazovni standard za školu* (2003). Autor jednako tako precizno prati kronologiju promjena koja nas upućuje na zaključak da reformski pokušaji sve do 1998. godine nisu slijedili vodeću teoriju, tj. teoriju i metodologiju kurikuluma.

Jedanaesto poglavlje bavi se vrednovanjem odgojno-obrazovnog sustava koje zahtijeva najvišu stručnu kompetenciju sudionika uključenih u projekte vrednovanja. Vrednovanje obuhvaća sljedeće kurikulumске sastavnice: sadržaj obrazovanja, organizaciju obrazovnoga sustava, organizaciju nastavnoga procesa, metodičku strategiju, nastavnu tehnologiju, položaj učenika/učenika, potom učiteljicu/učitelja i odgojno-obrazovni proces, školu i kulturno okruženje, promjene kurikulumskih sastavnica, međudjelovanje kurikulumskih sastavnica, vrednovanje istraživačkih projekata te vrednovanje testova i drugih sredstava kojima se mjere postignuća u učenju. Vrednuje se na temelju jasno određenih teorijsko-metodoloških predložaka.

U dvanaestom poglavlju riječ je o programiranju odgojno-obrazovne djelatnosti na temelju oblikovanja zajedničkih državnih programa koji određuju

znanje, sposobnosti i vještine. U istom poglavlju predstavljen je i projekt PISA koji označuje međunarodni program za procjenjivanje stupnja usvojenosti znanja i vještina učenica/učenika na kraju njihova obveznoga osnovnoškolskoga obrazovanja. Procjene postignuća provode se u trogodišnjim ciklusima, a procjenjuju se tri područja: čitalačka pismenost, matematička pismenost i prirodoslovna pismenost. Svaka od navedenih pismenosti uključuje određene dimenzije, npr. čitalačka pismenosti sastoji se od triju dimenzija: tekstova, situacija i aspekata. Sve tri vrste pismenosti detaljno su pojašnjene u nacionalnom izvješću PISA-e.

U trinaestom poglavlju autor opisuje austrijski obrazovni standard za njemački jezik kao materinski, koji su priredili autori Reinhold i Zinterhof, i koji mu služi za usporedbu i usklađivanje hrvatskoga obrazovnoga standarda s europskim standardima za materinski jezik. Sadržaj standarda usklađen je s područjima nastavnoga programa: čitanjem, pisanjem, jezičnim promatranjem, gramatikom i pravopisom.

U četrnaestom poglavlju autor progovara o novim promjenama hrvatskoga odgojno-obrazovnoga sustava koje je najavio aktualni ministar znanosti, obrazovanja i sporta Željko Jovanović. Resorno ministarstvo preuzima vodeću ulogu u kreiranju promjena odgojno-obrazovnoga sustava koji bi trebalo biti u skladu s nacionalnim interesima i političkim ciljevima. Promjene je stoga ključno uskladiti s političkim, društvenim, gospodarskim i razvojnim ciljevima. Autor također poseban naglasak stavlja na metodologiju samih promjena odgojno-obrazovnoga sustava, za koju ističe da mora biti isključivo

znanstveno utemeljena, tj. utemeljena na spoznajama pedagoške reformatologije i državnim dokumentima o obrazovanju u nacionalnim i svjetskim okvirima. U istom poglavlju ističe i činjenicu da je Republika Hrvatska jedina zemlja koja je prošla kroz tranzicijski proces, a pritom nije ponudila novi školski sustav koji se organizacijski usklađuje sa sustavima drugih zemalja članica Europske unije.

Petnaesto se poglavlje dotiče kompetencija, tj. kompetencijskoga modela koji preciznije određuje kompetencijsko učenje. Autor na konkretnim primjerima pokazuje kako učenice/učenicima preuzimaju odgovornost za uspjeh u učenju. Učenjem kompetencija jasno se opredjeljuje za svjesno, odgovorno i cjeloživotno učenje koje u konačnici omogućuje stjecanje ključnih kompetencija (osobnih, stručnih i socijalnih) kao ključnoga temelja odgojno-obrazovne djelatnosti. U istom poglavlju autor donosi i kompetencijski model koji prema njegovu mišljenju otvara nove perspektive u razvoju škole kao autonomne odgojno-obrazovne institucije. Za primjer se uzima model kompetencijskoga učenja austrijskoga teoretičara Alfreda Lehnera u seriji koja obuhvaća objašnjenje obrazovnoga modela, ostvarivanje modela u nastavi povijesti, osnovu za konkretni nastavni plan itd.

Knjiga *Obrazovni kurikulumi, standardi i kompetencije s posebnim usmjerenjem na jezično-književno područje* vrijedan je doprinos na više razina: za istraživače odgoja i obrazovanja, praktičare u sustavu odgoja i obrazovanja, druge sudionike u odgoju i obrazovanju, studente svih nastavničkih usmjerenja i u konačnici i za same tvorce od-

gojno-obrazovne politike. Rosandić na jednom mjestu sintetizira znanja o kurikulumu. Osim obrazovne, istaknuta je i odgojna, ali i kulturološka kurikulum-ska misija, u kojoj se jasno očituje kreativna snaga autorova pristupa. Ujedinjujući načela demokracije, pluralizma, ljudskih prava, nacionalnoga identiteta, međukulturalizma i višejezičnosti u cjelinu koja je zaokružena opredjeljenjem za znanstvenu metodologiju, autor sasvim jednostavno progovara o kurikulumu, koji nipošto nije pridržan samo istraživačima odgojno-obrazovne prakse ili tvorcima odgojno-obrazovne politike. On omogućuje jednako svim aktivnim sudionicima odgojno-obrazovnoga sustava da na jednom mjestu nađu sva akumulirana znanja o kurikulumskoj teoriji kako u nacionalnom tako i u međunarodnom kontekstu, ali i da jasno vide njihove međuodnose. Jasno je vidljivo da autorov pristup proizlazi iz osobnih kompetencija koje stavlja u službu teorija vezanih uz kurikulum, a njih prati, propituje i pristupa im s izrazitim kritičkim stavom. Jednako je tako vrijedno naglasiti autorovo duboko promišljanje strukture svih podnaslova ili tematskih cjelina, koje čitatelju omogućuje da jasnije nazre u kojem smjeru treba ići nova hrvatska škola, tj. u kojem se smjeru treba odgajati i obrazovati mladi naraštaj za život u 21. stoljeću. Na samom kraju autor izražava svoje nade da će hrvatski odgojno-obrazovni sustav stajati uz bok odgojno-obrazovnim sustavima razvijenih zemalja, poglavito zemalja članica Europske unije.

Katarina Dadić